VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Lausunto 11.10.2018

VNK
Strategiaosasto

Tulevaisuusvaliokunta

Viite Asia: HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Asia **Bruttokansantuotemittaria täydentävät hyvinvointitalouden mittarit**

Hallitus päätti strategiaistunnossaan 5.3.2018 perustaa työryhmän, joka tekee esityksen BKT:ta täydentävän hyvinvointitiedon tuomisesta hallituksen käyttöön oikea-aikaisesti ja hallituksen päätöksentekoa palvelevassa muodossa. Valtioneuvoston kanslia asetti työryhmän 8.5.2018 ja sen toimikausi jatkuu 31.12.2018 asti. Ryhmä toimii hallituksen strategisten johtamisvälineiden kehittämishankkeen alatyöryhmänä.

Työryhmän puheenjohtajana toimii johtava erityisasiantuntija Ulla Rosenström Valtioneuvoston kanslian strategiaosastolta. Muita jäseniä ovat Heli Mikkelä, ylijohtaja Tilastokeskus, Armi Liinamaa, neuvotteleva virkamies VM, Risto Alatarvas, erityisasiantuntija VNK, Sami Pirkkala, erityisasiantuntija VNK, Markus Lahtinen, pääministerin talouspoliittinen erityisavustaja, Päivi Anttikoski, viestintäjohtaja VNK sekä Matti Kuivalainen, suunnittelija VNK.

Hankkeen tavoitteena on:
1) Tunnistaa konkreettisia tilanteita, joissa voidaan laajentaa hyvinvointitiedon käyttöä päätöksenteossa ja valmistella esitys siitä, missä tilanteissa hallituksen päätöksenteon tietopohjaa voitaisiin vahvistaa BKT:ta täydentävällä hyvinvointitiedolla, ja missä muodossa tieto parhaiten palvelisi hallituksen päätöksentekoa.
2) Kartoittaa visuaalisia työkaluja olemassa olevien (esim. kestävän kehityksen indikaattorit ja hallitusohjelman seuranta-indikaattorit) indikaattoreiden tiiviimpään esitystapaan.
3) Kokeilla kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumisen arviointia visuaalisesti.

Työryhmä kokoontuu kolme kertaa, minkä lisäksi kukin jäsen on tahollaan tehnyt selvitystyötä. Työryhmä on tulkinnut tehtävää hengessä ”sanoista tekoihin”: on aika päästä eteenpäin vuosikymmeniä kestäneestä kestävän kehityksen ja hyvinvoinnin sekä indikaattoreiden (käsitteiden ja teorian) määrittelystä. Samalla pitää löytää konkreettisia vaihtoehtoja siitä, mitä indikaattoreita, miten ja missä niitä käytetään.

Tätä ajatellen valtiosihteeri Lehtomäki pyysi työryhmää testaamaan, voisiko kestävän kehityksen tilaa kuvata nk. timantti-/hämähäkki-kuviolla, jonka eri ulottuvuuksiin lasketaan yhteen kestävän kehityksen indikaat-

Snellmaninkatu 1, Helsinki
Snellmansgatan 1, Helsingfors
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
PB 23, 00023 Statsrådet
PUHELIN/TELEFON
0295 16001 (vaihde/växel)
FAKSI/FAX
(09) 1602 2165
kirjaamo@vnk.fi
registratorskontoret@vnk.fi

toreita. Testi tehtiin yhdessä Tilastokeskuksen ja eri ulottuvuuksien, kuten hyvinvoinnin, asiantuntijoiden kanssa. Testi osoitti, ettei eri tilastojen indeksointi ja yhteenlasku ollut mielekästä. Esimerkiksi eri muuttujien kehityksen mennessä eri suuntiin lopputulos oli ”nolla”, osassa muuttujista tavoite ei ollut selkeä (esim. voivatko tuloerot tasoittua loputtomasti tai onko julkinen velka aina pahasta), eikä yhteenlasketun indeksin antama kuva antanut uskottavaa lopputulosta. Eri indikaattoreilla saattoi olla myös erilaiset painoarvot, mutta painotusten teko koettiin poliittiseksi kysymykseksi. Indeksiä arvioitiin myös kesällä valmistuneen EEC:n raportin ECE/CES/2018/7 avulla.

Päätöksentekoa palvelevien keinojen osalta työryhmä tutustui erilaisiin visualisointeihin ja päätyi suosittelemaan erityisesti kansallisista kestävän kehityksen indikaattoreista koottua nelikenttää. Nelikenttä havainnollistaa n. 40 indikaattorin avulla kestävän kehityksen tilaa ja kehitystä Suomessa. Tulkinnan indikaattoreiden viestistä tekee noin kaksisataa tutkijaa ja asiantuntijaa, mikä lisää sen käytettävyyttä ja luotettavuutta. Muiden visualisointikeinojen osalta työryhmä totesi, että ne ovat liian usein harhaanjohtavia ja visuaalisesta arvostaan huolimatta vaikeita ymmärtää.

Visualisoinnin vaihtoehtona työryhmä päätyi arvioimaan ideaa älypuhelimeen rakennettavasta applikaatiosta, jonka aloitusnäytössä olisi rajallinen määrä keskeisiä avainlukuja Suomen hyvinvoinnin tilasta. Applikaatio päivittyisi jatkuvasti, ja nopeilla silmäyksillä selviäisi ”Suomen tila” (appsin työnimi) nopeasti. Muutoksista ilmoitettaisiin notifikaatioilla. Klikkaamalla indikaattoria pääsisi syvemmälle tietoon esim. sukupuolijakaumaan tai alueelliseen tilanteeseen ja lopulta jopa raakadataan. Käyttäjä voisi itse personoida applikaation ja käyttämänsä indikaattorit. Tällainen sovellus palvelisi erityisesti tilanteissa, joissa on tarve saada nopeasti yleiskuva yhteiskunnan keskeisistä indikaattoreista ja niiden muutoksista.

Applikaation sisällön pohjaksi voitaisiin ottaa Tilastokeskuksen nykyiset avainluvut, mutta joukkoon sisällytettäisiin lisäksi useimmissa kansainvälisissä ja kotimaisissa hyvinvointimittaristoissa toistuvia indikaattoreita.

Valtioneuvoston kanslia ja Tilastokeskus selvittävät parhaillaan tarkemmin tällaisen sovelluksen rakentamisen edellytyksiä (mm. tiedon päivitysten automatisointi), kustannuksia ja mahdollista ensimmäisen prototyypin realistista laajuutta.

Kolmantena kokonaisuutena työryhmä aikoo tunnistaa laajemman hyvinvointitiedon käytön paikkoja hallitukselle. Näistä työryhmä keskustelee viimeisessä kokouksessaan. Alustavasti on puhuttu kehys- ja budjettiriihistä, hallitusneuvotteluista, erikseen järjestettävistä tilannekuvastrategiaistunoista sekä kestävän kehityksen tila -seminaarista. Indikaattoreita tulisi käyttää sekä tilaisuuksien valmistelussa, itse tilaisuuksissa että niissä tehtyjen päätösten vaikutusten seurannassa.

Lisätietoja: Ulla Rosenström, johtava erityisasiantuntija
Valtioneuvoston kanslia
ulla.rosenstrom@vnk.fi